

Културна конотация на лексикалните заемки в езика на българските печатни медии

Деница Йорданова

Cultural connotation of the words with foreign origin in the language of the Bulgarian print media: *The paper indicates the necessity to introduce the impact of the cultural environment on connotative meaning of the foreign words that have appeared in the Bulgarian language. Using the method of content analysis a lot of foreign words are extracted by the Bulgarian media texts and interpreted not only in their denotative meaning, but also in their connotative meaning. Through the study of these foreign words it is achieved both cultural and lexical knowledge.*

Key words: *Culture, Connotative Meaning, Denotative Meaning, Media, Integration, Disintegration.*

ВЪВЕДЕНИЕ

Темата за лексикалните заемки в българския език е екзистенциална, тъй като показва динамиката на езика, породена от културните, политически и икономически промени в определена социална среда. С лексикални заемки се среща всеки ден чрез езика на медиите, компютърните технологии и др., но рядко се замисляме за културната специфика в значението им, т.е. за културния компонент на това значение. Конотативните значения носят отправка към културата на дадена общност и демонстрират ценностни специфики, които варират в културите.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Ролята на културата е базисна в изучаването на скритите значения на понятията. Затова е важно да разбираме основните характеристики на културата. Тя не се наследява, а се усвоява. Културата произтича от социалната среда на индивида, а не от гените му. Изучаването на културните различия между групите и обществата създава една позиция на културна относителност.

Според Хеерт Хофстеде в неговата книга „Софтуер на ума“: „Сред многото термини, с които се описват проявленията на културата, се открояват четири: символи, герои, ритуали, ценности. Символите са думи, жестове, образи или предмети, които носят определено значение, разбираемо единствено за запознатите с дадена култура. Думите в един език или жаргон принадлежат към тази категория, както и начина на обличане и прическата. Героите са лица, живи или мъртви, които притежават високо ценени в културата качества, което ги превръща в модели за поведение. Ритуалите са колективни дейности, които се смятат за социално значими в определена култура. Сърцевината на културата се определя от ценностите. Те са общата склонност да се предпочита определено състояние на нещата пред друго.“¹⁹⁸

Ценностите са едно от първите неща, които децата усвояват несъзнателно. Според психолозите до 10-годишна възраст мнозинството от децата вече имат установена основна ценностна система и след тази възраст е трудно да бъдат правени промени. За ценностите можем да съдим по начина, по който се държат хората.

Културата има експлицитен и имплицитен характер. Външните ѝ проявления се изразяват чрез високите, елитарни, възвишени произведения на човешкото творчество и мисъл. Вътрешните ѝ прояви са ценностите, които хората съблюдават. Интересен е фактът, че думите (понятията) също са обвързани с ценности. Някои лексеми са носители на позитивна, а други на негативна конотация. За да се ориентираме в конотативните значения на думите в определен език, е необходимо да познаваме културата му, да сме битували в нея. Това показва тясната връзка

¹⁹⁸ Хофстеде, Х. *Култури и организации. Софтуер на ума*. София, 2001. изд. „Класика и стил“, стр.12

между език и култура. Показателни са думите на Ирина Бокова, която ръководи във Флоренция тридневния форум на ЮНЕСКО за културата и културните индустрии: „Културата е **петролът** на една страна“.¹⁹⁹ Тя е своеобразен кохезионен двигател на ново, устойчиво и дългосрочно развитие в света.

В резултат на настъпилите политически, икономически и социални промени през последните десетилетия българският език се обогатява с множество думи от чужд произход, проникнали в езика чрез лексикално заемане. Един от каналите за разпространение и популяризиране на подобни заемки са медиите. Медийните текстове в голяма степен развиват идеи, формират нагласи и налагат модели на поведение. Медиите имат принос в създаването на мнения, оценки и възгледи. Те влияят върху формирането на стереотипите на публичното речево поведение.

Изследването на лексемите в контекста на тяхната употреба спомага за цялостното разбиране на значенията им. Контекстуални ситуации, в които е използвана думата стимулират процеса на асимилиране на конотативното ѝ значение, породено от дадена културна среда. Според британския лингвист Дейвид Кристъл лексемата „няма свой собствен живот и хората са тези, които дават живот на думите“²⁰⁰. Според Хофман „хората са тези, които приписват смисъл на всяко нещо“.²⁰¹ Лексемите са носители на семантика, която ние, хората, им приписваме.

Вътрешният мотив на думата се основава на връзката между наименованието на обекта като цяло и негов определен признак. Феноменът *лексикална мотивация* е обект на редица лексиколожки изследвания. Според Пехливанова: „Вътрешният мотив представлява когнитивна структура, тъй като чрез неговия избор в момента на номинацията, в наименованието се влага информация за един от признаците на предмета и се издава погледът на носителите на езика към този предмет като цяло“.²⁰²

В настоящото изложение са разгледани някои от най-често използваните лексикални заемки в езика на българските печатни медии и е интерпретирано тяхното конотативно значение, на първо място, от гледна точка на неговото маркиране с положителен или отрицателен знак, и на второ място – с оглед на рефлектирания културен компонент в това значение.

Приложената регистрационна карта, представяща инструмент на използвания изследователски метод, а именно – структурен контент-анализ, илюстрира подбрани извадки от публикации във вестниците „Труд“ и „24 часа“ за периода 09. 07. 2014 -15. 10. 2014 г. Емпиричните данни показват, че през посочения период с най-голяма честота на употреба са чуждиците: буржоазен, визия, гангстероинтегризъм, глобализация, дезинтеграция, демокрация, десоциализиран, деконструкция, деконструктивист, еврозона, еманципирам, имидж, интеграция, коалиция, конформизъм, олигархия, приватизация, соцстереотип, хейтър, ъпгрейднат. За целите на изследването лексемите са обособени в две групи с оглед на тяхната позитивна или негативна конотация. Към първата група се отнасят: визия, глобализация, демокрация, еврозона, еманципирам, имидж, интеграция, коалиция. Към втората група се отнасят: гангстероинтегризъм, дезинтеграция, десоциализиран, деконструкция, деконструктивист, олигархия, приватизация, соцстереотип, хейтър.

¹⁹⁹ <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=4351325> Индустрията е новият меценат на културата

²⁰⁰ <http://www.thefreelibrary.com/The+challenges+of+denotative+and+connotative+meaning+for+...+a0300254246>

²⁰¹ <http://www.thefreelibrary.com/The+challenges+of+denotative+and+connotative+meaning+for+...+a0300254246>

²⁰² Пехливанова П., Бурова Л., *Вътрешен мотив и лексикално значение на думата*. Сп. „Российский гуманитарный журнал“, 2013. Т2.№4, стр. 333.

Може да се твърди, че думите /понятията/ с първа съставна част **де-** са с негативна конотация: дезинтеграция, десоциализиран, деконструкция, деконструктивист. В статията „Кръстопътят на илюзиите“ във вестник „Труд“ е налице следното съждение: „В обществените медии стремежът към независимост или дистанциране от политическите партии често се облъсква с друга поведенческа норма на средата, произтичаща или от личната политическа ангажираност на другите, или от конформизма, кариеризма и мимикрията, или накрая от анемия и дезинтеграция на всички ценности поради това, че са загърбени или компрометирани от обществената действителност.“²⁰³ Както се вижда, дезинтеграцията се интерпретира като символ на разединение, липса на реална и цялостна социализация, което е основание за отнасяне на лексемата към групата на понятията с негативна конотация. Подобен е случаят с лексемата *десоциализиран*. Десоциализиран е човек, който не може да се адаптира към социалната среда и нормите, които тя съблюдава. Това негативно конотативно значение е отразено в статията „Нови форми на бунта“ във вестник „24 часа“, където се твърди следното: „Юношеският гангстероинтегризъм рязко изкарва на бял свят факта, че вече и самото религиозно третиране на бунта се оказва злепоставено, недостатъчно да осигури райското стремление на този парадоксален вярващ - по необходимост nihilистичен - поради което е и патетично идеалистичен - какъвто е и дезинтегрираният юноша, десоциализиран в безмилостната глобализирана миграция.“²⁰⁴ В посочената извадка са налице две лексикални заемки с първа съставна част **де-**, които съдържат негативна конотация. Това са дезинтегриран и десоциализиран. Те илюстрират идеята за отчуждеността и неспособността за постигане на адаптивност на младия човек спрямо социалната среда.

Друга част от лексикалните заемки са носители на положителна конотация. В езика на печатните медии преобладават много новосъздадени сложни лексеми с първа съставна част **евро-**: *еврозона, еврокомисар, еврооблигации, европари*. Тези чуждици се приемат положително, тъй като се свързват с ЕС и са символ на стабилност, градивност, икономически просперитет. Заемането на лексеми с първа съставна част **евро-** са икономически и политически обусловени от процеса на глобализация и евроинтеграция, на които България и българските медии са подвластни. Именно по тази причина печатните издания изобилстват с подобни чуждици. Лексемите *коалиция, автономност, еманципирам, амгло, имидж, визия* са носители на положителна конотация, тъй като самостоятелността, желанието за постигане на права и освобождаването от ограничения и добрият външен вид са ценности за българската култура.

С голяма честота на употреба в езика на печатните медии са антонимите *интеграция* и *деинтеграция*. И двете понятия са с произход от английски език. В английско-българския речник техните преводи съответно са:

- integration – обединяване, интеграция, съчетаване, съединяване, сглобяване.²⁰⁵
- disintegration – дезинтеграция, раздробяване, разпадане.²⁰⁶

В своите употреби първата лексема е носител на положителна, а втората на отрицателна конотация и това е обусловено от културните, политическите и икономическите промени, настъпили в страната ни през последното десетилетие на XX-ти и началото на XXI-ви век. В значението на чуждицата *интеграция* е заложена европейската идея за общочовешки ценности като свобода, хуманизъм, демокрация и човешки права. Широки интеграционни културни процеси възникват в резултат на

²⁰³ <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4180894>

²⁰⁴ <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=4333468>

²⁰⁵ Вацова Д., Бянов И., Асланян С., *Английско-български речник*, Враца, 1998г.

²⁰⁶ Вацова Д., Бянов И., Асланян С., *Английско-български речник*, Враца, 1998г.

дифузните международни явления като миграцията на големи човешки маси, културен и търговски туризъм, което води до взаимодействие на културите. Антиподната по семантика лексема *дезинтеграция* съдържа конотация за деградивност, разединеност, алиенираност от тези процеси на обединение и културно опознаване.

В езика на наблюдаваните печатни медии тези отсенки в значението на понятията са илюстрирани чрез многобройни примери на заглавия на медийни текстове. Например: „Франция призовава към интеграция и образование на ромите ни“²⁰⁷, „Парламентът прие стратегия за интегриране на ромите“²⁰⁸, „Открит е нов център за интеграция на граждани от трети държави в Слънчев бряг“²⁰⁹, „Монти: ЕС е заплашен от дезинтеграция в условията на световна криза“²¹⁰.

Още по-точни изводи за конотативното значение на наблюдаваните лексеми могат да се направят на базата на техните контекстуални употреби. Това се илюстрира чрез извадки от следните текстове: „На 02 юни 2014 в Слънчев бряг отвори врати нов център за интеграция на граждани от трети държави. Центърът е част от проекта „Създаване на Център за информация и подкрепа интеграцията на имигранти в Слънчев бряг - зона с висока концентрация на ГТД“ и се осъществява с финансовата подкрепа на Европейския съюз чрез Европейския фонд за интеграция на граждани на трети страни, водеща организация Сдружение „Съвет по туризъм Самоков“, договор BG EIF 2012/01-01.“²¹¹ Текстът недвусмислено налага представата за положителна конотация на понятието *интеграция*, тъй като в неговото лексикално обкръжение попадат лексемите *подкрепа*, *проект*, *Европейски съюз*, *Европейски фонд*. Напълно противоположна нагласа се създава на базата на извадка, съдържаща лексемата *дезинтеграция*: „В условията на световна финансово-икономическа криза общият европейски пазар може да се окаже застрашен от дезинтеграция, предупреди италианският премиер Марио Монти на конференция по темата в Брюксел, цитиран от италиански медии, предаде РИА Новости.“²¹² Тук в лексикалното обкръжение на *дезинтеграция* попадат лексемите *финансово-икономическа криза*, *предупреждавам*, *застрашен*.

Езикът на печатните медии ни помага да усвоим по-цялостно конотативното значение на думите, тъй като те са включени в контекст с други лексеми, съдържащи същата конотация.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Езикът е живот и практика. Динамиката на езика показва, че той се развива и обогатява. Някои думи се архаизират, появяват се нови лексеми. Езикът е жив организъм, който се развива по свои вътрешни закони и правила. Межкултурното общуване, интернационализацията на термините води и до появата на лексикални заемки, които активно навлизат в комуникативното битие на хората и то най-активно чрез медиите. Някои от тях са носители на позитивна, а други на негативна конотация. В контекста на българските печатни медии лесно се открива отликата в лексикалните заемки, използвани в позитивен и негативен аспект. Най-ярко тази разлика се проявява при антиподни по значение лексеми, какъвто е случаят например с интеграция и дезинтеграция. Медийният език разширява мирогледа на хората и формира стереотипи в обществото. Ролята на медиите е от изключителна

²⁰⁷ <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1531507>

²⁰⁸ <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1259146>

²⁰⁹ <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4125102>

²¹⁰ <http://www.investor.bg/evropa/334/a/monti-es-e-zaplashen-ot-dezintegraciia-v-usloviata-na-svetovna-kriza-141509/>

²¹¹ <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4125102>

²¹² <http://www.investor.bg/evropa/334/a/monti-es-e-zaplashen-ot-dezintegraciia-v-usloviata-na-svetovna-kriza-141509/>

важност. „Неслучайно (макар и като клише) в публичното пространство се говори за медиите като за четвъртата власт в България.“²¹³

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Алексиева М., Някои промени в езика на печатните медии в България след приемането в Европейския съюз. <http://research.bfu.bg:8080/jspui/handle/123456789/248>
- [2] Вацова Д., Бянов И., Асланян С., Английско-български речник, Враца, 1998г.
- [3] Пехливанова П., Бурова Л., *Вътрешен мотив и лексикално значение на думата*. сп. „Российский гуманитарный журнал“, 2013. Т2.№4, стр. 333.
- [4] Тахир М., Обединена Европа и българските културни ценности. София, БАН 2012, стр. 216 http://www.balkans21.org/2013_9/balkans21-broi9-2013.pdf
- [5] Хостеде, Х. Култури и организации. Софтуер на ума. София, 2001. изд. „Класика и стил“, стр.12
- [6] <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1259146>
- [7] <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=1531507>
- [8] <http://www.24chasa.bg/Article.asp?ArticleId=4351325> Индустрията е новият меценат на културата
- [9] <http://www.investor.bg/evropa/334/a/monti-es-e-zaplashen-ot-dezintegraciia-v-usloviata-na-svetovna-kriza-141509/>
- [10] <http://www.thefreelibrary.com/The+challenges+of+denotative+and+connotative+meaning+for...-a0300254246>
- [11] <http://www.trud.bg/Article.asp?ArticleId=4125102>

ПРИЛОЖЕНИЕ: РЕГИСТРАЦИОННА КАРТА

Вестник, брой, дата	Автор и заглавие	Цитат, съдържащ лексикална заемка	Тълкуване на културния компонент
„24 часа“ 13.08.14	Юрий Асланов Построихме държава, която намразихме	Опасност от пълна дезинтеграция на нацията, разпад на основни системи, поддържащи равновесието на социалните структури и на държавността.	дезинтеграция [(-) конотация] – разединение в ценностната система
„24 часа“ 25.08.14	Микола Балтажи, посланик на Украйна: Днес сърцето на Европа бие в Украйна	Но миналия ноември бившата власт отне мечтата на украинците, отказвайки се от европейската интеграция като съзнателен избор на гражданите и законодателно оформен приоритет на външната политика.	интеграция [(+) конотация] – обединение, шанс за сближаване с останалите държави от Европа
„24 часа“ 27.09.14	Дарин Тенев Нови форми на бунта	Юношеският гангстероинтегризъм рязко изкара на бял свят факта, че вече и самото религиозно третиране на бунта се оказва злепоставено, недостатъчно да осигури райското стремление на този парадоксален вярващ – по	гангстероинтегризъм [(-) конотация] – приобщаване към мафиотски структури, извършване на незаконни дела дезинтегриран [(-) конотация] – отчужден, отдалечен от обществото,

²¹³ Алексиева М., Някои промени в езика на печатните медии в България след приемането в Европейския съюз. <http://research.bfu.bg:8080/jspui/handle/123456789/248>

		необходимост ниҳилистичен - поради което е и патетично идеалистичен - какъвто е и дезинтегрираният юноша, десоциализиран в безмилостната глобализирана миграция.	саможив десоциализиран [(-) конотация]– неспособен да се адаптира в социалната среда и да открие своето място в обществото
„Труд“ 09.07.14	Иво Драганов Кръстопътят на илюзиите за обществените медии	Професор Якубович пък добавя: "В обществените медии стремежът към независимост или дистанциране от политическите партии често се сблъсква с друга поведенческа норма на средата, произтичаща или от личната политическа ангажираност на другите, или от конформизма, кариеризма и мимикрията, или накрая от анемия и дезинтеграция на всички ценности поради това, че са загърбени или компрометирани от обществената действителност."	дезинтеграция на ценностите [(-) конотация] – омаловажаване и подценяване ролята на ценностите
„Труд“ 13.08.14	Путин на двудневно посещение в Крим, обсъжда интеграцията към Русия	Президентът на Русия ще се срещне и с „културни дейтели, с които ще обсъди интеграцията на Крим в Руската федерация“.	интеграция [(+) конотация]– обединение, приобщаване
„Труд“ 22.09.14	Любомир Кючуков Бунтът на богатите региони	Интеграцията на континента се съпровожда с дезинтеграция на държавите.	интеграция [(+) конотация] – сближаване, обединение дезинтеграция [(-) конотация]- отчуждение,разединение, разцепление

За контакти:

Деница Йорданова, докторант към Катедра “Европеистика и международни отношения”, Русенски университет “Ангел Кънчев”, e-mail: dtJordanova@ru.acad.bg

Докладът е рецензиран.